

ALTERRA

WAGENINGEN UR

De paardenhouderij in beeld

Inspirerende voorbeelden van paardenhouderij met landschappelijke kwaliteit

De paardenhouderij in beeld

Inspirerende voorbeelden van paardenhouderij met landschappelijke kwaliteit

Inhoud

Opgave voor de gemeente	5
H1 Impact van paardenhouderijen op de omgeving	7
Wel of niet verrommeling?	7
Stimulans voor het landelijk gebied	8
H2 Karakteristieken van de paardenhouderij	9
Het paard in de wei	9
Extra voorzieningen voor dienstverlening	10
Typen paardenhouderijen	11
H3 Een goede landschappelijke inpassing	16
Landschapstypen	16
Bouwwerken, organisatie van het erf en weilanden	26
H4 De gemeente aan zet	36
Kansen benutten met een samenhangende visie	36
Sturen én stimuleren	37
H5 Voorbeelden van overheden met een specifiek paardenbeleid	39
Eemnes: samenhangende ruimtelijke visie op paardenhouderij	39
Leeuwarderadeel: afwegingskader voor nieuwe paardenhouderijen	40
Ermelo: beperking van overlast	40
Provincie Noord-Brabant: beleidslijn voor professionele paardenhouderijen	41
Vlaanderen: speciale wetgeving	41
Meer informatie	42
Colofon	42

Opgave voor de gemeente

De paardenhouderij is de afgelopen decennia sterk gegroeid. Naar schatting lopen er in Nederland nu zo'n 400.000 paarden rond. Ook het aantal particulieren en professionals dat in het landelijk gebied paarden houdt is sterk toegenomen. Paardenliefhebbers kopen vrijkomende agrarische gebouwen op en geven, ieder op hun eigen wijze, hobbymatig of professioneel invulling aan het wonen en/of werken met paarden. Daarnaast proberen agrariërs neveninkomsten te genereren uit bijvoorbeeld een pensionstalling.

Paarden zijn vooral te vinden in of nabij kleinschalige landschappen en bosrijke gebieden. Ook langs de binnenduinrand komen opvallend veel paarden en paardenhouderijen voor. Juist in dit soort landschappen maken mensen graag buitenritten vanwege de nabijheid van strand, bos, natuur en landbouwgebied met veel rustige en onverharde wegen. Veel mensen willen hun paarden dan ook in zo'n omgeving stallen. Het aantal paardenhouderijen is in kleinschalige gebieden dan ook sterker toegenomen dan in de meer open gebieden. Daar komt bij dat juist ook daar de landbouw sterk onder druk staat en dat agrarisch ondernemers, op zoek naar extra inkomsten, nevenactiviteiten starten, waaronder het houden van paarden.

Een veel gehoorde kritiek is dat de groei van de paardenhouderij leidt tot verrommeling van het landschap met talloze kleine weiltes, bouwwerken en gebouwen. Velen spreken inmiddels van 'verpaarding' van het landschap.

Toch valt het best mee met die verpaarding, laat onderzoek van Alterra zien. De meeste erven en weilanden zien er verzorgd uit. In sommige

gevallen is de paardenhouderij inderdaad niet zo goed ingepast en vallen afrasteringen, rijbakken of grote maneges erg op. Als de aankleding, inpassing of vormgeving van dit soort bouwwerken of afrasteringen niet passen in het beeld dat mensen hebben van hoe het landschap eruit hoort te zien, ervaren ze dit als storend.

Daar ligt een taak voor de gemeente. Die kan door actief te sturen in het beleid de verrommeling van het landschap door de paardenhouderij verminderen of tegengaan. De paardenhouderij kan door goed beleid zelfs een aanwinst worden voor het landschap en de plaatselijke economie. Hierover leest u meer in deze uitgave.

Dit boekje is een verkorte uitgave van het onderzoek dat Alterra Wageningen UR heeft uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. In de Visie Paard & Landschap die in het voorjaar van 2006 is verschenen, heeft het ministerie aangekondigd te komen met een 'toolkit landschap' voor provincies, gemeenten, ondernemers en andere geïnteresseerden te komen. Dit boekje is hier een onderdeel van.

1

Impact van paardenhouderijen op de omgeving

Paardenhouders zetten vaak kunstmatig uitziende bouwwerken neer, zoals rijhallen, stapmolens of rijbakken.

Paardenhouderijen vallen vaak meer op in het landschap dan bijvoorbeeld melkvee-houderijen of willekeurige burgerwoningen. Niet altijd staan paardenhouders er bij stil, dat alles wat zij doen impact heeft op de omgeving. Zij kiezen meestal voor een praktische inrichting voor hun paardenhouderij en nemen materialen die voorhanden zijn.

Wel of niet verrommeling?

De opkomst en groei van de professionele en hobbymatige paardenhouderij heeft geleid tot termen als 'verpaarding' en 'verlinting' van het landschap. Dit is wel begrijpelijk omdat de paardenhouderij:

- (vaak) gebruik maakt van kunstmatig uitziende bouwwerken, zoals rijhallen, stapmolens en rijbakken;
- verspreid voorkomt over verschillende landschappen en zich vaak concentreert langs stadsranden of nabij geschikte uitrijgebieden. Dit zijn meestal dezelfde gebieden als wandelaars en fietsers graag bezoeken;
- voor een voorbijganger niet overzichtelijk is;
- het onderhoud niet altijd goed geregeld heeft;

- zelden bewust gebruik maakt van de mogelijkheden voor landschappelijke inpassing of specifieke architectuur, waardoor de houderij meer in harmonie is met de omgeving;
- een onstuimige groei heeft doorgemaakt en dus een relatief nieuwe functie in het landschap is, waar nog niet iedereen aan gewend is.

Een reden waarom de ontwikkeling van professionele paardenhouderijen in het buitengebied ook niet altijd positief wordt ontvangen, is de vermeende verkeersaantrekkende werking. Echter, alleen bij grote maneges en grootschalige paardenevenementen is sprake van toegenomen verkeersbewegingen. En zelfs dat is vaak beperkt tot specifieke tijdstippen. In die zin wijkt een grote manege niet veel af van grote agrarische

Karakteristieken van de paardenhouderij

Bewuste inpassing van bouwwerken in het landschap, komt niet vaak voor.

bedrijven, sportverenigingen of recreatieterreinen in het buitengebied.

Nadere beschouwing leert dat het niet de paardenhouderij als geheel is die voor verrommeling zorgt, maar bepaalde onderdelen in bepaalde situaties. Veel paardenhouderijen vormen een harmonieus geheel met de omgeving.

Stimulans voor het landelijk gebied

Vaak wordt vergeten dat de opkomst van paardenhouderijen juist positief kan zijn. Paarden verlevendigen het landschap. Nu steeds meer koeien jaarrond op stal staan, komen weilanden leeg te staan. Paarden vullen die leegte deels op. Bovendien bieden de paarden met alle bijkomende activiteiten een extra of geheel nieuwe inkomstenbron voor agrariërs. Zij, maar ook andere ondernemers, kunnen de paardenhouderij benutten door recreatieve voorzieningen aan te bieden, zoals overnachtingsmogelijkheden voor ruiters en paarden of pleisterplaatsen voor

huifkartochten. Ontsluiting van een gebied voor wandelaars en fietsers kan hand in hand gaan met de aanleg van ruitersporen en -routes. De kantines van maneges dienen dan als pauzeplek voor wandelaars en fietsers. Bij een verknoping van de verschillende netwerken hebben alle groepen baat. Zo stimuleert de komst van paardenhouderijen plattelandsontwikkeling en recreatie.

Ook biedt de kleinschalige inrichting van de paardenhouderij kansen voor de ontwikkeling van het (kleinschalige) landschap. Landschapelijke elementen als solitaire bomen, houtsingels en heggen die paarden schaduw en beschutting geven, laten zich goed combineren met de kleine percelen.

Paarden zijn geen koeien, en dat is merkbaar in de soort voorzieningen die nodig zijn voor de dieren en in de verschijningsvormen van de paardenhouderijen als geheel.

Het paard in de wei

Paarden hebben voor hun gezondheid weidegang en voldoende ruwvoer (gras of hooi) nodig. In tegenstelling tot koeien kunnen paarden echter niet onbeperkt 'op het gras staan'. Melkkoeien kunnen dat wel, omdat ze voor een hoge melkproductie veel energie verbruiken. Paarden worden meestal niet zo intensief gebruikt, dat ze onbeperkt voedsel tot zich kunnen nemen. Bovendien is door bemesting en een rijke bodem het gras van de Nederlandse weiden erg energierijk. Bij paarden kan te veel gras leiden tot ernstige gezondheidsproblemen. Paardeneigenaren moeten daarom de hoeveelheid gras voor hun paarden beperken. Bijvoorbeeld door kleine weides in te richten, paarden een deel van de tijd op een paddock (een klein omheind stuk land met kale bodem) te zet-

ten, strokenbeweiding toe te passen of korte tijd te weiden.

Paarden zijn kuddedieren. Voor een gezonde ontwikkeling is het dus belangrijk dat ze sociale omgang hebben met andere paarden. Paardeneigenaren zijn echter soms bang dat hun paard door contact met andere paarden verwondingen oploopt. Ze kiezen er dan voor hun paard apart van andere paarden te weiden. Wat ook vaak gebeurt is dat eigenaren paarden in kleine groepjes in (te) kleine weides zetten. Dit alles leidt tot extra afrasteringen en vergaande verkaveling. Verder hebben paarden beschutting nodig tegen extreme weersomstandigheden. Het gaat dan om schuilgelegenheid zoals (schuil)stallen, bomen, hagen en houtsingels tegen wind, regen en kou en

Voor het houden van paarden worden weilanden vaak in kleine weiltes opgedeeld.

om schaduw te vinden bij zeer warme omstandigheden.

Het houden van paarden vergt dus veelal meer voorzieningen dan het houden van koeien: meer en vaak opvallender hekken en een kleinere verkaveling.

Extra voorzieningen dienstverlening

De professionele paardenhouderij is een leverancier van diensten. Het merendeel van de paarden wordt gefokt, afgericht en getraind voor recreatie of sport. Merriehouders, maneges, africhtingstallen; allemaal leveren ze diensten aan derden. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de melkveehouderij en de varkenshouderij die productiegericht zijn. Voor de dienstverlening in de paardenhouderij zoals training, het geven van instructie of verhuur, zijn allerlei extra voorzieningen nodig. Een rijhal, een kantine en een stapmolen zijn hiervan voorbeelden.

Van de paardensportbeoefenaars rijdt tachtig procent regelmatig in het buitengebied. Veel maneges en pensionstallingen zijn dan ook gelegen nabij bos- en natuurgebieden, die door ruiterpaden worden ontsloten. In kleinschalige zandgebieden worden ook onverharde wegen gebruikt voor de paardensport.

Paardenweides zijn vaak omgeven door opvallende afasteringen.

Typen paardenhouderijen

Of een paardenhouderij negatief opvalt heeft te maken met het type paardenhouderij, de bouwwerken die daarbij horen en met de wijze waarop een paardenhouder zijn erf, weilanden en het omringende landschap inricht en beheert.

Er bestaan veel verschillende soorten paardenbedrijven met allerlei overgangsvormen. Onderzoekers van Alterra hebben voor het gemak een indeling in vier typen gemaakt:

- Particuliere of hobbyhouder met één tot vijf paarden;
- Pensionstalling, veelal op een (voormalig) agrarisch bedrijf;
- Manege;
- Fokkerij.

Op de volgende pagina's worden deze voorbeelden nader beschreven.

Veel mensen kunnen hun paarden bij huis houden.

Particuliere of hobbypaardenhouderij met één tot vijf paarden

De particuliere paardenhouder heeft een woonhuis in het buitengebied of aan de rand van de stad of het dorp. De woning is vaak een (kleine) voormalige boerderij met maximaal zo'n 2 hectare weiland en soms een 'burgerwoning'. Vaak is er achter de woning bij het weiland een kleine stal, of zijn oude (vee)stallen geschikt gemaakt voor het houden van paarden. Soms is er een paddock of rijbak.

Aandachtspunten:

- Meestal kleine stal met een standaard vormgeving;
- Rijbak vaak langs de weg;
- Veelal weinig bewust gebruik van erf- en landschappelijke beplanting;
- In kleinere eenheden verdeeld weiland;
- Meestal nette en verzorgde paardenwei en stal;
- Locatie die niet bij een woning ligt is vaker verrommeld.

Veel (voormalige) agrarische bedrijven bieden pensionstalling voor paarden aan.

Pensionstalling, veelal op een (voormalig) agrarisch bedrijf

Een grote groep agrariërs heeft zich gedeeltelijk of volledig gericht op het bieden van pensionstalling voor paarden van anderen. Deze (voormalige) agrarische bedrijven maken gebruik van bestaande afrasteringen en omgebouwde veestallen en beschikken over veel grond. De paardenfaciliteiten, zoals een rijbak, worden ingepast op het bouwblok. De bedrijven liggen in het buitengebied. Bezoekers zijn voornamelijk de eigenaren van de pensionpaarden.

Aandachtspunten:

- Standaardbouw rijhal (systeembouw);
- Volgebouwd bouwblok doordat de ondernemer steeds bijbouwt;
- Achterkant van het erf als stalling van trailers of opslag van ruwvoorraad;
- Gedeeltelijk verkleinde verkaveling;
- Gebruik van bestaande (prikkeldraad) afrasteringen;
- Functionele inrichting van erf en weiland.

Bij maneges zijn vaak omvangrijke stallencomplexen te zien.

Manege

Maneges zijn vaak grote complexen met omvangrijke stallen en één of twee binnenrijhallen. Vrijwel altijd is er een verlichte buitenbak, soms een springweide, een stapmolen of een longeerkraal. Er zijn parkeervoorzieningen voor auto's en paardentrailers. Maneges liggen vrijwel altijd nabij het stedelijk gebied, waar de klanten vandaan komen, of dichtbij een natuur-, bos- of recreatiegebied, waar gunstige uitrijmogelijkheden zijn. Maneges hebben vaak relatief weinig weiland ter beschikking, met name in of nabij stedelijk gebied. Op een manege komen ten opzichte van de andere vormen van paardenhouderij relatief veel bezoekers.

Aandachtspunten:

- Min of meer samenhangend complex van erf en gebouwen;
- Veel extra voorzieningen;
- Aandacht voor uitstraling;
- Gedeeltelijk verkleinde verkaveling.

Fokkerijen en opfokbedrijven bezitten meestal veel grond.

Fokkerij

Fokkerijen en opfokbedrijven beschikken over veel grond, zodat de paarden in kuddeverband kunnen opgroeien. Er zijn (grote) stallen, waar de paarden in groepen gehouden kunnen worden. Een binnenbak is soms aanwezig. Een fokkerij trekt relatief weinig bezoekers.

Aandachtspunten:

- Relatief weinig extra voorzieningen;
- Functioneel ingericht erf;
- Veel en grote weilanden;
- Relatief weinig onderscheidend van productielandbouw.

3

Een goede landschappelijke inpassing

Met eenvoudige maatregelen kunnen paardenhouderijen ervoor zorgen dat ze beter in het landschap passen. Wat wenselijk is, wisselt per landschapstype. (Foto)voorbeelden van gewenste en ongewenste situaties verhelderen de mogelijkheden.

Landschapstypen

Of een paardenhouderij opvalt heeft te maken met het soort landschap. In open landschappen zoals het veenweidegebied vallen bijvoorbeeld houten afrasteringen erg op, terwijl deze juist in de meer kleinschalige essenlandschappen een harmonieus beeld kunnen geven.

Veenontginningslandschap

Het veenontginningslandschap heeft lange, smalle kavels waarbij de kavelgrensbeplantingen in stroken zijn geplaatst. Streekeigen beplantingen zijn ondermeer wilg, els, es (vaak in knotvorm) en populier. De bebouwing staat op de kop van de lange kavels, langs een ontginningsas: het karakteristieke bebouwingslint.

De paardenhouderij past beter in het landschap als de paardenhouder:

- knotwilgen of -elzen aanplant als kavelgrensbeplanting. Zo creëert hij tegelijkertijd schaduw voor zijn paarden;
- weinig opvallende omheiningsmaterialen zoals wit koord gebruikt of de sloten als natuurlijke grens;
- achter op het erf of bouwblok uitbreidt, zodat de doorzichten naar achteren bewaard blijven;
- voor rijhallen overkappingen met open zijskanten maakt (eventueel windkerend doorzichtig doek).

boven: Het veenontginningslandschap heeft lange, smalle kavels.

onder: Met knotwilgen als kavelafscheiding creëert de paardenhouder schaduw voor de paarden.

Essen- en kampenlandschap

Het essen- en kampenlandschap is een landschapstype met kromme wegen en glooiingen en kent een afwisseling van open- en beslotenheid. Essen zijn de kenmerkende bolle percelen. In een essenlandschap zijn de essen groot en liggen er om de es houtwallen, bossen en bebouwing. Het kampenlandschap kenmerkt zich door de kleine zogenoemde eenmansessen, ofwel een es die vroeger door één boer werd bewerkt in tegenstelling tot de grote es die door een hele dorpsgemeenschap onderhouden werd.

Karakteristieke beplantingen zijn kleine bos-elementen en houtsingels met eiken en beuken, en hagen van beuken of meidoorns. Op erven staan vaak solitaire bomen als eik, beuk, linde, kastanje of noot.

De paardenhouderij past beter in het landschap als de paardenhouder:

- houtwallen aanplant om de kleinschaligheid te benadrukken. Ze geven ook beschutting;
- laanbomen en solitaire bomen op het erf plant. Dit geeft een traditionele uitstraling;
- de bebouwing compact houdt, of binnen een groen stramien;
- grondwallekes gebruikt voor het inpassen van een rijbak of stapmolen;
- houten, natuurlijk ogende afrasteringen gebruikt voor omheiningen aansluitend op de besloten gebieden;
- lichte, weinig opvallende afrasteringsmaterialen gebruikt, zoals wit koord en groen band op de open essen;
- kleine stallen in houtsingels en bosjes opneemt.

Kromme wegen en glooiingen, en afwisseling van openheid en beslotenheid kenmerken het essen- en kampenlandschap.

boven: Houtwallen benadrukken de kleinschaligheid van het landschap én zorgen voor schaduw en beschutting.

onder: Laanbomen en solitaire bomen op het erf geven de paardenhouderij een traditionele uitstraling.

Wit koord en groen band vallen minder op bij het open essenlandschap.

Grondwalle zorgen ervoor dat een rijbak of stapmolen beter in het landschap past.

Heide-ontginningslandschap

Het heide-ontginningslandschap is een vrij grootschalig en open landschap, met een afwisselende verkaveling. De bebouwing met forse erfbeplanting ligt verspreid over het gebied. Er zijn drogere en nattere gebieden en lijnvormige beplantingen langs beken, sloten en wegen. De streekeigen beplantingen zijn den, berk, els, wilg en populier.

De paardenhouderij past beter in het landschap als de paardenhouder:

- de bebouwing concentreert;
- forse houtsingels aanplant om bebouwing aan het oog te onttrekken;
- de openheid naar achteren bewaart en voorzichtig is met opvallende hekwerken die verkleining van kavel benadrukken;
- houtsingels gebruikt om beschutting te creëren.

De verkaveling in een heide-ontginningslandschap is zeer afwisselend.

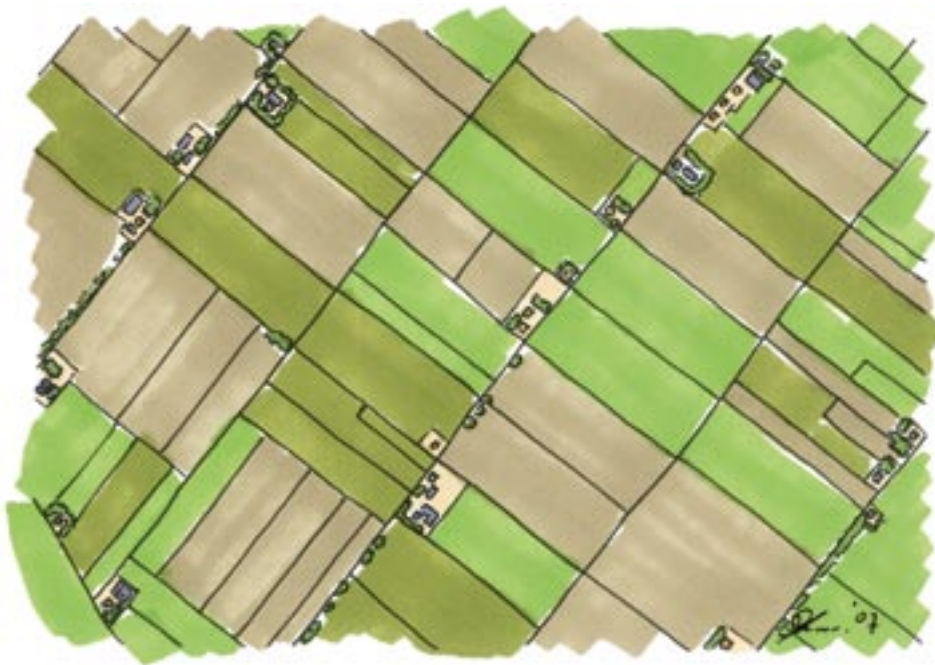
In de nattere delen van het heide-ontginningslandschap onttrekken houtsingels van els de bebouwing aan het zicht en creëren beschutting tegen de wind.

Polder- en veenweidelandschappen

Polder- en veenweidelandschappen zijn zeer open landschapstypen met vrijwel geen kavelgrensbeplantingen. Alleen langs wegen en op en om de erven wordt beplanting aangetroffen. In de veenweidegebieden is de bebouwing in linten langs de voormalige ontginningsassen geconcentreerd. In de polders liggen de boerderijen met forse erfbeplantingen meer verspreid.

De paardenhouderij past beter in het landschap als de paardenhouder:

- de voorzieningen op de kavel concentreert;
- voor forse erfbeplantingen zorgt als dit in de betreffende polder gebruikelijk is. In sommige polders komt dit veel voor, in andere juist niet;
- bij de extra voorzieningen en weideafrasteringen voor onopvallende materialen kiest, zoals wit koord;
- gebruik maakt van bestaande sloten als afscheiding;
- meerdere lage lichtmasten plaatst in plaats van een grote.

In polder- en veenweidelandschappen is alleen beplanting te vinden langs wegen en op en om de erven.

Als afrastering past wit, onopvallend koord het beste in het open landschap.

Bouwwerken, organisatie erf en weiland

Bij de plaatsing en vormgeving van de bouwwerken, de organisatie van het erf en de inrichting van de weilanden, kan een paardenhouder rekening houden met het omringende landschap en zo de indruk van verrommeling tegengaan.

Een goed gekozen inrichting kan zelfs een bijdrage aan herstel van het landschap leveren. Op de volgende pagina's zijn hiervan voorbeelden weergegeven.

Een stal valt minder op als deze in een bosje wordt geplaatst.

boven: Via uitgekiende architectuur lijkt een grote hal op een paar kleinere.
onder: Een kleine stal opgenomen in een houtsingel past goed in het landschap.

boven: De vormgeving van de bebouwing en de landschappelijke beplanting zijn speciaal voor dit manege-complex gemaakt.

onder: De kleine bouwwerken van deze paardenhouderij zijn achter op het erf geplaatst en de weiden liggen langs de weg.

boven: Een bomenweide met hagen eromheen is te gebruiken als uitloop voor paarden.

onder: Houten afrasteringen vallen tussen bosbeplantingen niet erg op.

Manipulatie van de foto laat het verschil zien tussen wit en groen koord en wel of geen grondwal om de rijbak heen. Met grondwal past de paardenhouderij beter in het glooiende landschap.

Door het erf anders te organiseren krijgt de paardenhouderij een minder forse uitstraling.

boven: Een rijbak hoeft niet altijd een omheining te hebben.

onder: Houtsingels rondom de weiden geven het landschap zijn kleinschaligheid terug.

Houtsingels rondom de weilanden creëren beschutting en schaduw.

Een weiland omzoomd met een haag geeft een besloten sfeer.

4

De gemeente aan zet

Iedere gemeente is anders, kent een ander landschap en paardenhouders komen met andere wensen en aanvragen. Gemeenten kunnen met een vooraf opgestelde visie de vestiging van paardenhouderijen sturen, verrommeling tegengaan en actief positieve ontwikkelingen stimuleren die samenhangen met de paardenhouderij.

Kansen benutten met een samenhangende visie

Via het bestemmingsplan kan een gemeente regelen waar vestiging of uitbreiding van paardenhouderijen mogelijk is. Daaraan voorafgaand is een samenhangende visie nodig op de paardenhouderij, waarin niet alleen aandacht is voor de paardenhouderij in relatie tot gewenste landschappelijke ontwikkelingen maar ook voor andere ontwikkelingen. Vestiging van paardenhouderijen biedt namelijk kansen voor andere vormen van recreatie en voor ontwikkeling van het platteland. Ook voor de landbouw biedt de paardenhouderij kansen, zoals extra inkomsten. Een samenhangende visie maakt het bijvoorbeeld mogelijk de aanleg van ruiterroutes en -paden aan te laten sluiten bij de ontsluiting van een gebied

voor wandelaars en fietsers. Net zoals de horeca op maneges een pleisterplaats kan zijn voor andere recreanten of zelfs overnachtingsmogelijkheden kan bieden. Afstemming met en samenwerking tussen buurgemeenten is hierbij wenselijk.

Een samenhangende visie op het buitengebied met daarin de rol van de paardenhouderij laat zien welke typen paardenhouderijen en welke voorzieningen op welke locaties gewenst zijn. Dit kan vervolgens een juridische uitwerking krijgen in het bestemmingsplan. De huidige bestemmingen 'agrarisch' of 'recreatie' blijken in de praktijk niet specifiek genoeg. Een (sub)bestemming paardenhouderij werkt beter en maakt maatwerk mogelijk. De Sectorraad Paarden heeft in samenwerking met de Vereniging Nederlandse Gemeenten

een handreiking opgesteld, die nader ingaat op de juridische aspecten van de paardenhouderij in het bestemmingsplan. Ook in deze handreiking wordt geadviseerd een specifieke bestemming paardenhouderij te gebruiken (zie H5).

Sommige gemeenten hebben al een specifiek paardenbeleid. Een aantal voorbeelden hiervan zijn beschreven in het volgende hoofdstuk. Is het bestemmingsplan vastgesteld op basis van de visie voor het buitengebied, dan is de volgende stap – de vergunningverlening – te koppelen aan landschappelijke inpassing. Hierbij is het van belang de paardenhouderij niet alleen goed te regelen in het bestemmingsplan, maar ook in een welstandsnota of een beeldkwaliteitsplan.

Een bijzonder aandachtspunt is het welzijn van paarden. Er kan zich namelijk een dilemma voordoen bij het streven naar behoud van een open landschap. Vanuit landschappelijk oogpunt kan het ongewenst zijn beplanting of bouwwerken in een gebied toe te staan, terwijl voor het houden

van paarden dit wel wenselijk is. Paarden hebben bij guur en warm weer beschutting nodig. Een visie hierop is wenselijk.

Sturen én stimuleren

De gemeente kan de vestiging en uitbreiding van de paardenhouderij sturen via het bestemmingsplan. Echter, voor het tegengaan van verrommeling is dit niet genoeg. De gemeente en de paardenhouders moeten zich daarvoor nog extra inspannen. De gemeente kan de paardenhouders stimuleren bij de inrichting van hun terrein bewuster om te gaan met het landschap.

Bouwwerken en inrichting van het erf

Bij grote en kleine bouwwerken ligt het voor de hand dat de gemeente de landschappelijke inpassing van de paardenhouderij stuurt via het bestemmingsplan en de welstandsnota. Bij grotere bouwwerken, als stallen en rijhallen, kan dat via de bouwvergunning; bij kleinere bouwwerken, zoals een rijbak of longeerkraal, via een aanleg-

5 Voorbeelden van overheden met een specifiek paardenbeleid

vergunning. Het idee is dat een paardenhouder pas een vrijstellingsvergunning krijgt als de landschappelijke inpassing in orde is.

Lastig is dat paardenhouderijen vaak stapje voor stapje groeien. Juist dit voortdurend bijbouwen leidt tot een rommelige aanblik. Dit is te voorkomen als de gemeente de paardenhouder om een ruimtelijk plan vraagt, waarin staat waar de gebouwen en bouwwerken komen en hoe hij die landschappelijk in wil passen met erf- en kavelbeplanting, zowel voor de korte termijn als in het geval van groei op de lange termijn.

Of een paardenhouderij als rommelig of druk wordt ervaren heeft vaak met de organisatie van het erf te maken, zowel wat betreft de indeling als de beplanting. Als de ontwikkeling van een groen erf meer ruimte vraagt, kan de gemeente het best soepel omgaan met de vaststelling van het bouwblok. Datzelfde geldt voor particulieren met een paar paarden. Als die een iets groter bouwblok krijgen, kunnen zij bijvoorbeeld een kleine schuur bouwen om materialen zoals een

trailer, hooi of stro in op te slaan, zodat die niet op en rond het erf hoeven te zwerven.

Omliggende weilanden en landschap

Voor weilanden en landschap heeft de gemeente nauwelijks sturingsinstrumenten. Hier is het zaak paardenhouders te adviseren om bijvoorbeeld een ruimtelijk ontwerp op te stellen of hen te informeren over streekeigen bouw en beplanting. De taak van de gemeente hier is vooral stimuleren, het liefst samen met andere organisaties. Samenwerking met stichtingen landschapsbeheer ligt voor de hand. Uit ervaring blijkt dat gerichte, persoonlijke benadering het meeste succes oplevert. Daarnaast zijn lezingen op rijverenigingen mogelijk, voorlichtingsbrochures of 'verbeter-je-erf-projecten' voor paardenhouders. De Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied start in samenwerking met de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportbond en Landschapsbeheer Nederland in het voorjaar van 2007 een meerjarig project dat zich hier op richt.

Gemeenten kunnen veel doen om de negatieve gevolgen van het houden van paarden tegen te gaan en de positieve te stimuleren. Sommige gemeenten en provincies hebben hiervoor ruimtelijk beleid geformuleerd, bijvoorbeeld de provincie Noord-Brabant en de gemeenten Eemnes, Leeuwarderadeel en Ermelo. Vlaanderen kent een specifiek beleid voor paardenhouderij en legt daarbij de nadruk op het welzijn van paarden. De voorbeelden zijn bedoeld ter inspiratie en laten zien dat er meer manieren bestaan om de paardenhouderij in het bestemmingsplan te regelen.

Eemnes: samenhangende ruimtelijke visie op paardenhouderij

De gemeente Eemnes bekijkt de paardenhouderij in samenhang met haar gehele grondgebied. In de nota 'Neem nota van paarden' heeft de gemeente haar gebied op basis van de landschappelijke kenmerken en waarden verdeeld in zes deelgebieden. Per deelgebied is aangegeven welke typen paardenhouderij mogelijk zijn (gebruiksmogelijkheden), en of het oprichten van extra

voorzieningen daar mogelijk is. De gebruiksmogelijkheden die Eemnes onderscheidt zijn: Recreatief:

- bezit van 1-5 paarden;
 - bezit van meer dan 5 paarden;
 - paardenpension (stallen van paarden van derden);
 - manege.
- Productie:
- fokkerij.

Eemnes kan op die manier de hoog gewaardeerde openheid van de polder bewaren. In de open polder is het wel toegestaan paarden te houden, maar niet om extra voorzieningen als rijbakken of stapmolens te maken. In het ‘besloten landelijk gebied’, waar dezelfde gebruiksmogelijkheden gelden, zijn deze voorzieningen wel mogelijk. Eemnes maakt geen onderscheid in de mate van professionaliteit van de paardenhouderijen. Deze manier van werken geeft duidelijkheid aan paardenhouders.

Leeuwarderadeel: afwegingskader voor nieuwe paardenhouderijen

Leeuwarderadeel heeft een afwegingskader opgesteld voor nieuwe paardenhouderijen. De gemeente onderscheidt drie vormen van (semi-) professionele paardenbedrijven:

- fokkerij;
- africhting, handel en sport, inclusief pensionstalling;
- recreatie (manege).

Voor elke vorm stelt de gemeente algemene en specifieke randvoorwaarden, die zijn vastgelegd in de doeleindenomschrijving en bebouwingsbepalingen van het bestemmingsplan. Zo is aan iedere vorm paardenhouderij een maximale oppervlakte bouwvlak toegekend, waarop de paardenhouder, met uitzondering van de weidegang, alle voorzieningen moet situeren. Het maximale bouwvlak hangt af van de mate van professionaliteit van het bedrijf.

Leeuwarderadeel heeft een wijzigingsbevoegdheid in het bestemmingsplan opgenomen. Dit betekent dat nieuwe paardenhouderijen niet via het bestemmingsplan automatisch recht hebben zich ergens te vestigen, maar dat de gemeente iedere aanvraag afzonderlijk kan toetsen en kan

nagaan of een paardenhouderij op een bepaalde locatie wenselijk is. Ook heeft B&W dan de mogelijkheid eisen te stellen aan de situering van de gebouwen, als dit vanwege landschappelijke doelstellingen gewenst is. Aan bouwwerken kunnen verder redelijke eisen van welstand worden gesteld.

Voor de vergunningaanvragers is dit een minder duidelijke situatie dan in de gemeente Eemnes, maar de gemeente heeft meer grip op de ontwikkeling van de paardenhouderij.

Ermelo: beperking van overlast

De gemeente Ermelo gaat in de notitie ‘Paarden en paardenbakken in de gemeente Ermelo’ vooral in op het voorkomen van overlast en hinder door paarden in de bebouwde kom. Er is geen specifieke relatie met landschappelijke kenmerken. Ermelo regelt via de Algemene Plaatselijke Verordening dat het houden van paarden binnen de bebouwde kom niet is toegestaan. Voor paardenbakken zijn criteria opgesteld, waarmee het lastig wordt een paardenbak binnen de bebouwde kom op te richten. Via de bouwvergunning wordt op welstand getoetst.

Ermelo heeft in dezelfde nota het houden van paarden voor productiegerichte doeleinden (zoals fokkerij) mogelijk gemaakt op een agrarische bestemming, door aan het bestemmingsplan een bestemming ‘paardenhouderij’ toe te voegen. Het hobbymatig houden van paarden in het buitengebied is alleen toegestaan als sprake is van een woonbestemming.

Ermelo heeft door het beleid duidelijkheid geschapen. De gemeente hoopt hiermee ongewenste rechtszaken in de toekomst te voorkomen.

Provincie Noord-Brabant: beleidslijn voor professionele paardenhouderijen

De provincie Noord-Brabant heeft een beleidslijn Paardenhouderijen die alleen gericht is op professionele paardenhouderijen. Het hobbymatig houden van paarden valt voor de provincie onder de bestemming woondoeleinden. Daaronder valt ook het oprichten van een paardenstal tot tachtig vierkante meter.

Voor de professionele paardenhouderij maakt de provincie onderscheid in de omvang van de bebouwing, in het bijzonder de rijhallen, en de publieks- en verkeersaantrekkende werking.

In de zogenoemde Groene hoofdstructuur-landbouwgebied is de vestiging van paardenhouderijen mogelijk in vrijkomende agrarische bebouwing; de oprichting van grote rijhallen niet, tenzij deze in omvang beperkt zijn. Hallen die leiden tot meer publiek en verkeer, zoals maneges, zijn niet mogelijk. In intensiever landbouwgebied en in bebouwingsconcentraties mag een bedrijf het bouwblok tot maximaal 1,5 hectare uitbreiden als het de noodzaak daarvan aantoonst. Rijbakken moeten binnen het bouwblok worden opgericht.

De provincie geeft met dit beleid ruime kaders, die de gemeenten verder kunnen uitwerken.

Vlaanderen: speciale wetgeving

In Vlaanderen legt de ruimtelijke ordeningswetgeving voor de paardenhouderij een relatie met welzijn. Zo maakt de wetgeving het mogelijk om schuilhokken en stallen in weilanden neer te zetten en stelt het minimale eisen aan de oppervlakte weiland waarover een paardenhouderij moet beschikken. Bovendien zijn er richtlijnen die de afmetingen van stallen relateert aan de grootte van het paard. In alle gevallen wegen de mogelijkheden voor een goede landschappe-

lijke inpassing zwaar mee in de beoordeling van vergunningaanvragen.

Meer informatie

Nicoline van der Windt, Rik Olde Loohuis en Herman Agricola (2007). Paardenhouderij in beeld; een verkenning naar de landschappelijke verschijningsvorm van de paardenhouderij. Alterra Wageningen UR, Wageningen. Alterra-rapport 1444. (zie www.alterra.nl)

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit – Visie Paard & Landschap (2006).

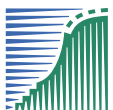
Sectorraad Paarden en Vereniging Nederlandse Gemeenten – Handreiking paardenhouderij en ruimtelijke ordening (2006).

Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied, KNHS e.a. – Project Zorg voor paard en landschap (start voorjaar 2007)
(zie www.paardenlandschap.nl).

colofon

Productie: Leonore Noorduyn, De Schrijfster
Tekst: Leonore Noorduyn, De Schrijfster, m.m.v.
Nicoline van der Windt, Alterra
Eindredactie: Ria Dubbeldam, Grafisch Atelier Wageningen
Fotografie: Rik Olde Loohuis, Alterra
Vormgeving: Henk-Jan Panneman, Arnhem
Druk: Advadi, Arnhem

Deze uitgave is tot stand gekomen met subsidie uit het onderzoeksprogramma Vitaal Landelijk Gebied van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

**landbouw, natuur en
voedselkwaliteit**

